Govor gospodina Fransoa-Gzavije Denio

Ambasadora Francuske

povodom seminara o kvalitetu pravosuđa u Srbiji

29. novembra 2012. godine

Gospodine ministre,

Gospodine ambasadore,

Gospođo predsednice Društva sudija, gospodine predsedniče Udruženja tužilaca,

Poštovani eksperti,

Dame i gospodo,

Naslov vašeg seminara, koji objedinjuje pojmove pravde i kvalitativnog pristupa, sam po sebi je poziv da se pravosudni sistem ne posmatra samo kao instanca sa ovlašćenjima javne vlasti koja nikome ne polaže račune, već kao javni servis koji mora da odgovori na očekivanja korisnika i zasluži njihovo poverenje.

Međutim, pravosuđe nije ni javni servis uporediv sa bilo kojim drugim. Ono počiva na određenim vrednostima, oslanja se na istoriju i pravosudnu tradiciju koje moraju da se poštuju da bi pravosuđe moglo u potpunosti da igra svoju ulogu i bude legitimno. Na ovu temu ću se kasnije vratiti.

1. Povratiti poverenje građana u pravosuđe

Najpre bih želeo da vam govorim o poverenju građana u pravosuđe svoje zemlje.

Kao što je to upravo naglasio Ministar pravde, istraživanja javnog mnjenja pokazuju da građani Srbije imaju loše mišljenje o svom pravosudnom sistemu. Bilo bi iluzorno pomisliti da ova loša reputacija potiče samo od predrasuda, od nezadovoljnih stranaka koje su izgubile parnicu ili pomisliti da je to isključivi rezultat promena koje su nastale ovih poslednjih godina.

U pitanju je u stvari stara boljka, a građani imaju veoma preciznu i konkretnu predstavu o tome koji su činioci potrebni da bi se dobilo kvalitetno pravosuđe.

Oni najpre žele da imaju poverenja u svoje sudije. Ovo poverenje se ne može steći drugačije nego kroz duboku reformu načina na koji se sudije biraju i imenuju, kroz proceduru koja bi u potpunosti bila odvojena od političkog uticaja, a da zasluga bude jedini kriterijum koji se primenjuje za stupanje na ovu dužnost. Već sam to rekao i prilikom seminara koji je bio organizovan juna meseca povodom podnošenja izveštaja komisije MEDEL o stanju pravosuđa u Srbiji, po mom ličnom ubeđenju, uveren sam da javni konkurs treba da postane glavni način zapošljavanja sudija i tužilaca i da nakon osnovne obuke, koja se zaključuje završnim ispitom, finalna selekcija kandidata obavezno mora da bude odobrena od strane autoriteta zaduženog za imenovanje.

Kada odlaze u sud, korisnici usluga pravosudnog sistema žele da imaju jednostavan pristup informacijama. Prilikom saslušanja, očekuju od sudija i tužilaca da dođu u zakazano vreme i da se prema njima odnose sa poštovanjem. Žele da njihovo mišljenje bude uvaženo i da se njihovom stanovištu posveti dužna pažnja. Ne žele da otkriju da je postupak odložen na neodređeno vreme iz nejasnog razloga. Žele da razumeju šta se događa, da nemaju osećaj da se nalaze pred mašinerijom čije im je uputstvo za upotrebu nepoznato a funkcionisanje zavisi od slučaja do slučaja. Očekuju da presude budu izrečene i izvršene u razumnom roku, sa jasnim obrazloženjima.

Građani žele pravedno i pošteno pravosuđe, koje isključuje popuštanje moćnicima i bogatašima i koje ostavlja i onima koji su najslabiji mesto koje im pripada.

Oni žele da sudije, tužioci i državni službenici ne štede svoje vreme i predano se posvete radu u javnom sektoru. Od njih očekuju hrabrost, odlučnost i nepokolebljivost u borbi protiv najtežih vidova kriminala, ali u isto vreme i humanost i umerenost prilikom izricanja presuda, naročito po pitanju manjih prekršaja koji ne predstavljaju pretnju po javni red i mir.

Potrebni su im saveti kompetentnih i efikasnih advokata, koji treba da im pružaju podršku tokom trajanja čitave procedure. Ne žele pravosuđe koje samo bogatima dopušta kvalitetnu pravnu podršku u odbrani svojih prava.

2. Reformu uskladiti sa pravnom tradicijom ove zemlje

Potraga za kvalitetnijim i efikasnijim pravosuđem, kao i svi imperativi koji proističu iz procesa integracije Srbije u Evropsku uniju, nikako ne treba da dovedu u pitanje pravnu kulturu ove zemlje, koja se zasniva na rimsko-germanskom, odnosno kontinentalnom pravu, i to zbog brojnih razloga.

Najpre, pitanje prava nije samo tehničko pitanje. Pravosudni sistem je odraz kulture jednog naroda, njegove istorije i njegovog načina razmišljanja. U Evropi, grčki filozofi su nam ostavili u nasledstvo intelektualni pristup koji se zasniva na deduktivnoj logici, koji polazi od opšteg da bi stigao do pojedinačnog, a nasuprot tome princip *common law* jeste empirijski i primenjuje induktivnu metodu koja počiva na analizi pojedinačnih slučajeva na osnovu kojih se definiše opšte pravilo.

Ako se u pokušaju reforme pravosudnog sistema zanemari ova kulturološka i istorijska dimenzija prava, onda postoji rizik da se izgube poznata uporišta i da dođe do trajne dezorganizacije sistema.

Gospodine Ministre, Vama je pripala teška odgovornost da odredite kojim putem treba ići, i Vi treba da pazite da ne dođe do uvoza koncepata i procedura stranih pravnoj kulturi ove zemlje. Vaše mesto u toj ulozi je naročito legitimno jer Vaša univerzitetska karijera svedoči o Vašem interesovanju za Istoriju prava. Po onome što sam čuo, bili ste čak i član kluba simpatizera rimskog prava "*Forum Romanum"* na Univerzitetu u Beogradu.

Drugi razlog jeste činjenica da je kontinentalno pravo nesumnjivo efikasno, zaštitnički nastrojeno i ne košta mnogo, kao što je to napomenuo evropski (a ne francuski) komesar prilikom poslednje konferencije ambasadora Francuske. To je pravo dostupno svima, jer se zasniva na pisanoj reči i objavljuje se u vidu zakonika. To je pravo koje je posvećeno prevenciji sporova i pravnoj sigurnosti transakcija, koje počiva na pravilima koja su unapred poznata, umesto da pravila a posteriori određuje sudija. Njegova odlika je i briga da postoji ravnopravnost između ugovornih strana, fleksibilnost i otvorenost prema svim izvorima prava. I na kraju, to je pravo koje relativno malo košta, bilo da se ima u vidu pravni savet ili parnični postupak. Samim tim, ono omogućava da se umanje zakonske takse vezane za ekonomske transakcije.

Nije dakle slučajno što je kontinentalno pravo većinski zastupljeno u svetu. U 154 zemlje pravni sistem se zasniva na kontinentalnom pravu, što će reći 60% bruto svetskog nacionalnog dohotka u svetu, naspram 35% sistema koji počivaju na *common law*. Od 27 zemalja članica Evropske unije, njih 23 primenjuju kontinentalno pravo.

Ali naravno, kvaliteti rimsko-germanskog prava nikako ne sprečavaju izvesne pozajmice iz *common law*.

Tako je na primer francuski sistem postepeno evoluirao u oblasti krivičnog postupka time što je stranama u postupku dodelio aktivniju ulogu, što je uvećao prava odbrane u fazi istrage i što je prilagodio *plea bargaining* (pregovaranje o visini kazne u zamenu za priznavanje krivice).

Ali Francuska nije utoliko odustala od svoje pravne tradicije koja privileguje traženje istine i koja ne posmatra krivični postupak kao okršaj između tužilaštva i odbrane, gde je uloga sudije svedena

na arbitražu. To je razlog zbog kog nam je stalo da dokazi mogu da budu uzeti u razmatranje po pravilima koja nisu previše restriktivna, kao i da sudija ima velike mogućnosti za ličnu inicijativu u vođenju krivičnog postupka. Ne vidimo nijedan razlog zbog kog biste odustali od ovog sistema, koji je u isto vreme i efikasan i u potpunosti kompatibilan sa vašim članstvom u Evropskoj uniji.

3. Očekuju se konkretni rezultati

Pre nego vas ostavim da nastavite sa radom, za koji želim da bude uspešan, čini mi se da je neophodno da se naglasi da zakoni treba da budu stabilizovani i da se primenjuju, kao što je to i napomenuo Alan Biro govoreći o vašem jučerašnjem radu. Srbija svakako nije jedina zemlja u kojoj postoji zakonodavna inflacija, ali ipak stoji da i ona mora da se odupre iskušenju da menja zakone pre nego prođe dovoljno vremena da se proceni koje su posledice njihove realne primene. Francuskoj je stalo da dođe do konkretnih rezultata u procesu poboljšavanja pravosudnog sistema u Srbiji. Ovaj prioritet je neophodno uzeti u obzir, ne samo radi pristupanja Srbije Evropskoj uniji, već i radi privlačenja stranih investicija. Ukoliko strana preduzeća dolaze u Srbiju, to nije samo zbog toga što vas volimo. Preduzeća koja odlučuju o zemlji u kojoj će investirati posmatraju čitav niz faktora da bi se odlučila između brojnih zemalja, a jedan od njih je i kvalitet pravosuđa. Kvalitet pravosuđa je prednost u ekonomskom smislu, ali je i jedini način da dođe do pomirenja između građana Srbije i njihovog pravosuđa.